

Юліана НЕСТЕРОВИЧ,

orcid.org/0009-0002-8817-5616

аспірантка кафедри української мови та славістики

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

(Тернопіль, Україна) *yu.nesterovych@tnpu.edu.ua*

РОЛЬ АКСІОЛОГІЧНОГО СКЛАДНИКА В СТРУКТУРІ КОНЦЕПТУ «ЗРАДНИК» (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТІ РОМАНА ІВАНИЧУКА «ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ТОМИ»)

У статті охарактеризовано роль аксіологічного елементу в структурі концепту «зрадник». Матеріалом для дослідження слугувала повість Романа Іваничука «Євангеліє від Томи». Для встановлення різних ступенів оцінки концепту нами була використана модель оцінної градації, запропонована Т. Космедою. Виявлено, що лексико-семантичні смисли концепту «зрадник» функціонують в рамках кількох семантичних категорій, які позначені християнсько-релігійною, національно-етнографічною, соціальною, культурно-естетичною, морально-етичною, емоційно-чуттєвою, прагматичною, філософською, психологічною, сексуальною оцінкою. Під час аналізу встановлено, що концепт «зрадник» представлений різними ступенями як негативної, так і позитивної оцінки. Виявлено, що більшість його лексико-семантичних смислів марковані негативно. Максимальним ступенем негативної оцінки позначені такі репрезентанти концепту: «той, хто зрадив свій народ»; «запроданець»; «Юда»; «братовбивця»; «міжусобник»; «коханець/коханка». Середній ступінь негативної оцінки характерний для таких лексико-семантичних смислів: «той, хто зрадив Бога, духовного наставника»; «ренегат»; «зоздрісник»; «лжепатріот»; «той, хто опанований стадним інстинктом». Мінімальним ступенем негативної оцінки позначені такі репрезентанти концепту: «той, хто зраджує себе, переймає чужу ідентичність»; «раб»; «полонений»; «бунтар». Низка лексико-семантичних варіантів забарвлена позитивною оцінкою. Мінімальний ступінь позитивної оцінки характерний для смислів «обманута людина» і «той, хто став зрадником неусвідомлено». Середнім ступенем позитивної оцінки марковані значення «Тома Невірний» і «зрадник, який розкався й став мучеником». Максимальний ступінь позитивної оцінки характерний для смислу «змовник проти царя-тирана». Доведено, що багато лексико-семантичних смислів поза контекстом повісті «Євангеліє від Томи» можуть набувати іншого типу оцінки (наприклад, негативною оцінкою забарвлені вербалізатори «Тома Невірний», «змовник» тощо).

Ключові слова: лінгвоконцептологія, когнітивна лінгвістика, оцінність, лексико-семантичний смисл, вербалізатор.

Yuliana NESTEROVYCH,

orcid.org/0009-0002-8817-5616

PhD student at the Department of Ukrainian Language and Slavic Studies

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

(Ternopil, Ukraine) *yu.nesterovych@tnpu.edu.ua*

THE ROLE OF THE AXIOLOGICAL COMPONENT IN THE STRUCTURE OF THE CONCEPT “TRAITOR” (BASED ON THE MATERIAL OF THE STORY “THE GOSPEL OF THOMAS” BY ROMAN IVANYCHUK)

The article describes the role of the axiological element in the structure of the concept “traitor”. The novel “The Gospel of Thomas” by Roman Ivanychuk served as the material for the research. To establish different levels of concept evaluation, we used the evaluation gradation model proposed by T. Kosmeda. It was revealed that the lexical-semantic meanings of the concept “traitor” function within several semantic categories, which are marked by Christian-religious, national-ethnographic, social, cultural-aesthetic, moral-ethical, emotional-sensual, pragmatic, philosophical, psychological, sexual evaluation. During the analysis, it was established that the concept “traitor” is represented by various degrees of both negative and positive evaluation. It was found that most of its lexical and semantic meanings are marked negatively. The following representatives of the concept are marked with the maximum degree of negative evaluation: “the one who betrayed his people”; “seller”; “Judas”; “fratricide”; “interlocutor”; “lover/mistress”. The average degree of negative evaluation is typical for the following lexical-semantic meanings: “the one who betrayed God, the spiritual mentor”; “renegade”; “the envious”; “false patriot”; “one who is possessed by the herd instinct”. The following representatives of the concept are marked with the minimum degree of negative evaluation: “the one who betrays himself, adopts someone else’s identity”; “slave”; “captive”; “rebel”. A number of lexical-semantic options are colored by a positive assessment. The minimum degree of positive evaluation is characteristic of the meanings of the “deceived person” and “the one who became a traitor unknowingly”. The average degree of positive evaluation is marked

by the values of “Tom the Unfaithful” and “the traitor who repented and became a martyr”. The maximum degree of positive evaluation is characteristic of the meaning “conspirator against the tyrant king”. It is proved that many lexical-semantic meanings outside the context of the story “The Gospel of Thomas” can acquire a different type of evaluation (for example, verbalizers “Thomas the Unfaithful”, “conspirator”, etc. are colored with a negative evaluation).

Key words: *linguo-conceptology, cognitive linguistics, evaluation, lexical-semantic meaning, verbalizer.*

Постановка проблеми. Категорія оцінки завжди була важливою складовою культурних і етичних орієнтирів людства. З давніх часів у свідомості носіїв мови існували бінарні опозиції на кшталт *добре – погано, порядок – хаос, свій – чужий*. Остання знаходила ширше вираження в дихотоміях, які завжди характеризували поняття «свій» з погляду позитивної оцінки, а поняття «чужий» – негативно. Наприклад: *світло – темрява, схід – захід, верх – низ, праворуч – ліворуч* тощо (Космеда, 2000: 17).

Г. Приходько підкреслює, що оцінну лексику необхідно розглядати в контексті проблем мови і суспільства, мови й мовлення, функцій мови (Приходько, 2009: 44). Оцінка є однією з основних категорій лінгвістичної прагматики, невід’ємна складова мислення (Космеда, 2000: 15, 88).

Окремі слова є аксіологічно маркованими. Оцінність нейтральних слів може виявлятися в контексті. Науковці виділяють такі типи оцінного значення: 1) розумово-оцінне (базується на раціональних судженнях про ознаки, об’єктивно властиві референту); 2) емоційно-оцінне (ґрунтується на почуттях та емоціях, які стосуються ознак, що об’єктивно не властиві референту, а тільки приписуються йому суб’єктом); 3) емоційно-раціональне оцінне значення (опирається на почуття та емоції, засновані на раціональних судженнях) (Приходько, 2009: 45).

Аксіологічний компонент має важливе значення не лише в контексті семантики окремих лексем, але й у структурі концептів. Т. Вільчинська з цього приводу зазначає, що в картині світу знаходять своє відображення не лише концепти, які ретранслюють певні об’єкти, а й оцінні характеристики цих об’єктів суб’єктами (Вільчинська, 2008: 105).

У термінологічному апараті когнітивної лінгвістики та лінгвоконцептології поряд із поняттям лінгвокультурного концепту побутує близьке до нього поняття аксіологічного концепту – такого, що ретранслює важливі для певного народу цінності, культуру, традиції, соціальні й етичні норми (Сорокін, Безручко, 2022: 173).

Опираючись на результати психолінгвістичного експерименту, Т. Космеда пропонує характеризувати аксіологічну складову поняття за допомогою особливої оцінної градації. Дослідниця

зазначає, що семи категорії оцінки концептів відрізнятимуться залежно від того, які поняття актуалізуються – конкретні чи абстрактні. Конкретні поняття можуть бути охарактеризовані за допомогою таких видів оцінки: *антропологічної* (одна з найдавніших форм оцінки; її можна застосувати щодо характеристики сприйняття людиною природи, предметів побуту, їжі тощо); *християнсько-релігійної* (оцінка релігійних споруд, церковнослужителів, предметів релігійного вжитку тощо); *культурно-естетичної* (оцінка осіб і творів, що мають відношення до культури, мистецтва, літератури); *національно-етнографічної* (оцінка національної символіки, історичної ролі нації тощо); *соціальної* (оцінка діяльності, відпочинку людей, особливості їхньої соціальної поведінки).

Значно більшою кількістю сем оцінки характеризуються абстрактні поняття, зокрема: *раціональною* (оцінка інтелекту, якості життя, використання навколишнього середовища); *морально-етичною* (оцінка моралі); *емоційно-чуттєвою* (оцінка духовності, почуттів та емоцій, ідеального й матеріального); *прагматичною* (оцінка корисності, доцільності предметів чи діяльності людей); *філософською* (оцінка реального й ідеального світів, людини та її місця у світі тощо); *психологічною* (оцінка сприйняття світу, суспільства з погляду особистості); *фізіологічною* (оцінка стану здоров’я людини, будови та функцій організму); *сексуальною* (оцінка інтимного життя людини); *ідеологічною* (оцінка політичного устрою, державної політики). Кожна із сем оцінки у класифікації Т. Космеди передбачає максимальний, середній, мінімальний ступені позитивної оцінки, а також мінімальний, середній і максимальний ступені негативної оцінки (Космеда, 2000 : 98-104).

Аксіологічний компонент постає невід’ємним елементом будь-якого концепту через менталізовану, культурну й антропоцентричну природу останнього. З огляду на це всебічного дослідження потребує оцінна складова в структурі концептів.

Аналіз досліджень. Аксіологію лінгвістичних одиниць досліджувало багато українських науковців, зокрема Т. Космеда (Космеда, 2000; Космеда, 2004), Т. Вільчинська (Вільчинська, 2008), Ж. Краснобаєва-Чорна (Краснобаєва-

Чорна, 2016), Г. Приходько (Приходько, 2009), С. Сорокін (Сорокін, Безручко, 2022), Я. Яремко (Яремко, 2009) та ін. Важлива роль у визначенні й аналізі оцінності як категорії прагмалінгвістики належить Т. Космеді. На параметрах оцінності ґрунтується розроблений Т. Вільчинською метод семантико-аксіологічного поля для здійснення концептуального аналізу. Дослідження аксіологічного компоненту окремих концептів дає змогу якомога повніше розкрити їхню структуру та семантику, визначити світоглядні доміанти різних культур. Оцінність як складова концепту «зрадник» у творчості українських письменників ще не ставала предметом наукових розвідок. З огляду на це наше дослідження є **актуальним**.

Мета статті – виявити та дослідити специфіку оцінного складника концепту «зрадник» у повісті Р. Іваничука «Євангеліє від Томи».

Виклад основного матеріалу. У контексті дихотомії *свій (добрий) – чужий (поганий)* актуалізуються поняття *вірність – зрада*. З цього погляду, концепт «зрадник» виступає особливою категорією, адже зрадник – це свій, який став чужим, який добровільно перейшов на сторону ворога і від якого, зрештою, відреклися «свої». Укладачі «Етимологічного словника української мови» на основі аналізу спільнокореневих з українським *ворог* лексем в різних європейських мовах фіксують імовірну семантичну близькість слів *ворог* і *вигнанець* (ЕСУМ, 1982: 427).

На перший погляд, може здатися, що аналіз оцінки такого концепту, як «зрадник», не є актуальним, адже ставлення до зради як до негативного явища не може бути позитивним. Проте в художній літературі, яка часто є відображенням дійсності, знаходимо чимало прикладів суперечливого трактування цього поняття. Не є винятком повість Р. Іваничука «Євангеліє від Томи».

З погляду запропонованої Т. Космедою аксіологічної моделі семем концепт «зрадник» особливий тим, що, функціонуючи в площині конкретних іменників (назв осіб), не позбавлений семантичного нашарування абстрактного поняття зради. Таким чином, можна виокремити одразу кілька семантичних категорій оцінки, у межах яких концепт актуалізується. Зокрема, в повісті «Євангеліє від Томи» концепт позначений християнсько-релігійною, національно-етнографічною, соціальною, культурно-естетичною, морально-етичною, емоційно-чуттєвою, прагматичною, філософською, психологічною, сексуальною оцінкою. З цього розлогого переліку помітно, що концепт «зрадник» у творі

актуалізується в кількох площинах: етичній, філософській, релігійній, патріотичній, інтимній. На матеріалі повісті Р. Іваничука «Євангеліє від Томи» розглянемо аксіологічну природу концепту «зрадник» в рамках оцінної градації.

Максимально негативний ступінь оцінки отримують вчинки тих персонажів, які зраджують власний народ. Зневага до таких людей, осуд їхніх учинків підкреслюється порівнянням із Юдою: «*Я ще для Юди мав би виправдання – зрадив він одного лиш Ісуса, а Флавій – весь народ!*» (Іваничук, 2011: 38). У контексті цього порівняння людина, яка зрадила свій народ, постає в очах інших ще більшим зрадником, ніж Юда. Цей лексико-семантичний варіант вербалізується також за допомогою іменника *запроданець*: «*...он стоїть він, звівши вгору руки, – моложавий, русоволосий, на гебрея не схожий, проте говорить добірною арамейською мовою – це ж із своїх! – Хто ти, запроданцю?*» (Іваничук, 2011: 112). Різко негативна оцінка цього концептуального смислу знаходить своє вираження в риторичному питанні й звертанні, що адресовані зраднику.

Ім'я *Юда* як вербалізатор концепту «зрадник» теж позначене різко негативним оцінним забарвленням, що можна підтвердити цитатою із твору: «*– Юда! – потряс кулаками Тома, та посланець Тита, незважаючи на тяжку образу, підступив до стіни на віддаль польоту стріли...*» (Іваничук, 2011: 117).

Максимально негативно схарактеризовано у творі дії братовбивць і міжусобників. Частково ці люди теж зраджують свій народ, адже вбивають співвітчизників, сіють колотнечі, провокують заворушення: «*Страшне це горе і сором: ще ж ніколи не вбивав гебрей гебрея, а тепер самі себе перебивють, і не буде вже кому повставати проти римлян. Прийде кара Божя за смерть Месії й за братовбивство...*» (Іваничук, 2011: 80). Емоційний сплеск, виражений цитатою, досягає кульмінації у пророкуванні страшної Божої карі за смерть Ісуса і за гріх братовбивства, який стоїть поряд із гріхом убивства Божого Сина.

Інший приклад максимально негативної оцінки зради лежить в інтимній площині. Категорично засуджується входження в добровільні інтимні стосунки з ворогом заради власної вигоди: «*... Їхав у позолоченій колісниці відпоручник самого римського імператора Тит, син Веспасіяна, а біля нього сиділа розкішна Вероніка, котра добровільно стала наложницею у завойовника, зганьбивши гебрейський жіночий, який у колишні часи прославив Ізраїль іменами Юдифі й Марії*» (Івани-

чук, 2011: 107). У цитаті підкреслюється, що своїм вчинком коханка відпоручника римського імператора зганьбила не просто себе і свою родину, а все гебрейське жіноцтво, що є непростим моральним злочином.

Виокремлюємо чимало лексико-семантичних смислів концепту «зрадник», які марковані **середнім ступенем негативної оцінки**. Учинки таких людей також різко засуджуються. Ми класифікували їх як концептуальні смисли із середньою негативною оцінкою через те, що найбільшою зрадою в контексті твору (і з погляду персонажів, і з погляду наратора) постає зрада власного народу, тому доцільно відокремити від неї інші прояви зради.

Заслугують на осуд люди, які зраджують Бога чи духовного наставника. Негативне оцінне маркування цього смислу знаходить відображення у нагромадженні великої кількості риторичних питань, звернених до таких людей: «*Де ж ви були, апостоли, коли мені стинали голову, де ж ви були, коли римські легіонери виводили Ісуса з Гетсиманського саду? Чому ви так легко позбулися небесного й земного поводитирів своїх?.. Ми удвох були єдиним Месією, і ви обох дозволили вбити: одного віддали на розп'яття, а другого покинули в темниці*» (Іваничук, 2011: 68). Варто зазначити, що форми зради, які відносимо до середнього ступеня негативної оцінки, передбачають можливість прощення для людей, які їх вчиняють. Так, у наведеній вище цитаті йдеться про бездіяльність апостолів чи навіть їхнє відречення від Бога, проте згодом вони спокутували свою провину і були прощені. Через це у сюжетній канві твору відбувається переоцінка їхніх дій, про що йтиметься далі.

Інший вербалізатор концепту «зрадник» – ренегат – у контексті твору виражає зраду і власного народу, і Бога водночас: «*...хай ренегат Йосиф Флавій викупляє провину перед своїм народом грубим сувоєм історії юдейської війни, – може, йому простять нащадки ганебне відступництво і зраду, прочитавши правдивий документ боротьби й загибелі Ізраїлю...*» (Іваничук, 2011: 103). Учинок Флавія важко оцінювати об'єктивно. Різні персонажі у творі мають різну думку щодо його переходу на бік ворога. Сам він себе виправдовує і вважає, що не зраджує власний народ, а, навпаки, знаходить спосіб допомогти йому зберегти для майбутніх поколінь його історію. Хтось ставиться до Флавія із поблажливою зневагою, хтось – різко засуджує, а наратор не вірить у те, що зраду можна виправдати благими намірами, а

також у те, що така зрада себе виправдає. Апостол Тома вбачає у вчинку Флавія бажання отримати для себе вигоду. Зрада з корисливих міркувань також позначена негативною оцінкою, яку вкотре актуалізують риторичні питання: «*Флавій віддав себе на поталу власній вигоді, – відказав Тома... Чи окупить його праця зраду, яку вчинив?*» (Іваничук, 2011: 113). Різко засуджується зрада, вчинена через заздрість: «*...що ж ми за народ такий, що ту голову, яка виростає з-посеред нас на вершок вище, в заздрості й злobie стинаємо, а коли над нами зводиться чужинець – так легко миримось з долею і намагаємось відшукати в чужакові коли не достоїнства, то хоч милосердя*» (Іваничук, 2011: 69).

У творі порушено важливу проблему лжепатріотизму, яким часто прикриваються зрадники. Негативна оцінка маркованість такого явища актуалізується прикметником злочинний: «*Якби подібним чином людство могло звільнитися від особин, вражених злочинним лжепатріотизмом, щоб не затуманювали вони й не засліплювали колишніх борців за правду й не перетворювали їх на шкідників!*» (Іваничук, 2011: 90).

Підбурювані лжепатріотами та іншими зловмисниками, люди часто піддаються негативному впливу, їх опановує так званий стадний інстинкт і, керовані ними, вони можуть коїти лихі вчинки, у тому числі ставати зрадниками: «*– Як же за тобою пішли люди? – А що люди? То отара... Я пообіцяв їм волю, і вони всі, як один...*» (Іваничук, 2011: 98).

До лексико-семантичних варіантів аналізованого концепту з **мінімальним ступенем негативної оцінки** відносимо ті смисли, які марковані ширшою емоційною гамою, ніж охарактеризовані нами вище, наприклад, співчуттям, жалем, розчаруванням тощо. Так, зрадниками окремі персонажі твору називають полонених. Об'єктивно важко вважати таких людей зрадниками, проте ця позиція обґрунтована у творі. Наведемо цитату: «*Невже ти волієш жити рабом? Тяжко заговорять проти тебе закони батьківщини: адже через твої заклики до боротьби за свободу скільки полягло народу, і слова твої олжою стануть. Візьми меч і умри, як вождь юдеїв, а не як зрадник!*» (Іваничук, 2011: 116).

Рисами зрадників наділяються раби, а точніше – люди з рисами рабської свідомості, які готові відмовитися від волі заради вигоди, зраджують колишніх однодумців, власні ідеали, ностальгують за своїм – фізичним чи духовним – рабством: «*І що це за народ такий – юдеї, – думає Тома, – що так ревно вміє молитися за волю,*

вимагає її, кричить, галасує, навіть набирається відваги стати на дорозі самого прокуратора, та коли приходять справжній провісник свободи, вмить хоче його спекатися, затуживши за **принадами тихого рабства**» (Іваничук, 2011: 69).

Із відтінком суму йдеться про тих людей, які зрадили власні традиції, прийняли чужу ідентичність: *«Та найбільше лихо настигне твоїх нащадків, Лодо, коли вони приймуть у свої жили отруйну ворожу кров і за миску сочевиці віддадуть ворогові своє первородство»* (Іваничук, 2011: 128). Люди можуть ставати на шлях зради через зневіру: *«Наші зчеплені погляди помітили й інші апостоли, і я побачив у них той самий страх, зневіру й бажання мерщій розійтися по домах»* (Іваничук, 2011: 58).

Ще одним вербалізатором концепту «зрадник» постає іменник «бунтар». Його оцінка дуже складна, адже хтось вважатиме бунт зрадою, а хтось – знайде для нього виправдання. Це ілюструє діалог із твору: *« – Юда протестував проти Ісуса, але ж хіба не бунт робить людину повноцінною, здатною до захисту своєї особистості? – Тобі вигідно ідеалізувати бунт, якщо він навіть виявляється у формі зради»* (Іваничук, 2011: 117). Ми відносимо цей виразник концепту до таких, що характеризується мінімальним ступенем негативної оцінки з огляду на те, що наслідком протесту Юди стала цілком очевидна зрада, якими б мотивами він не керувався.

Значно менше тих репрезентантів аналізованого концепту, які можна оцінити позитивно. Ми виокремили кілька таких смислів. До зрадників із **мінімальним ступенем позитивної оцінки** відносимо тих людей, які скоїли зраду несвідомо. Часто вчинок однієї й тієї ж людини має полярну оцінку. Наведемо таку цитату: *«Ти назвав мене Юдою, Томо, щоб зневажити, а сам ніколи не задумувався над тим, що Юда Іш Каріот зовсім не мав наміру зраджувати Ісуса, навпаки, хотів урятувати його»* (Іваничук, 2011: 116). Як бачимо, в наведеній цитаті знову фігурує ім'я Юди, проте трактування його вчинку зовсім інше.

Мінімальну позитивну оцінку спостерігаємо щодо людей, які виявилися обманутими зловмисниками: *« – Не чіпайте Симона, він обманутий! Всі тут обмануті, крім цього, – показав на Варавву. – Вірте мені, люди, я апостол Тома...»* (Іваничук, 2011: 96).

Виокремлюємо кілька прикладів **середнього ступеня позитивної оцінки** концепту. Найперше потрібно згадати людей, які скоїли зраду, але щиро розкаялись і спокутували свою вину, як-от Христові апостоли: *«Всі апостоли загинули за*

віру Христову – з боягузів мучениками стали, немає ж бо нічого дужчого за пробуджений дух» (Іваничук, 2011: 80).

Зі зрадою в релігійному контексті також асоціюється Тома Невірний. Проте інтерпретація цього образу в повісті Іваничука зовсім інша. Тома любить Христа, він готовий іти за ним, але цей апостол має науковий тип мислення, і йому важко приймати на віру те, свідком чого він не став. Через це Томі важливо торкнутися Христових ран, знайти відповіді на питання, які важко перевірити емпірично. Це обурює інших апостолів, навіть самого Христа. Проте не має сильнішої віри за ту, до якої людина приходиться крізь подолані сумніви. Хоч означення *невірний* характеризує зрадника, Тому (принаймні в інтерпретації цього образу Іваничуком) не можна об'єктивно віднести до зрадників, яких оцінено в різних ступенях негативно.

Виокремлюємо один лексико-семантичний смисл концепту «зрадник» із максимальним ступенем позитивної оцінки. У творі він вербалізується іменником *змовник*. В інших контекстах слово зазвичай має негативну конотацію, проте в повісті «Євангеліє від Томи» йдеться про змову представників поневоленого народу проти царя Ірода: *«Вирізано членів старого синедріону, нищпорки снують по Єрусалиму, виказуючи римським лікторам зрадників, у підвалах Антонії ночами страчують людей, запідозрених у змові проти Ірода»* (Іваничук, 2011: 53). Як бачимо, деякі люди, яких стратили за підозрою у змові, могли й не бути змовниками. Інші, яких охарактеризовано як зрадників, повставали проти жорстокого диктатора, тому вони викликають у читача розуміння та співчуття. Таким чином, попри в цілому негативне сприйняття людей, які стають зрадниками, оцінна шкала концепту передбачає і позитивні значення.

Висновки. Отже, концепт «зрадник» у повісті Р. Іваничука «Євангеліє від Томи» представлений низкою лексико-семантичних смислів, які характеризуються різним ступенем оцінки: від максимально негативного до максимально позитивного. Більшість із них марковані негативною оцінкою. Максимально негативною позначені ті, що актуалізують зраду власного народу; середнім ступенем негативної оцінки – ті, що виражають зраду Бога, друзів, зраду, вчинену через заздрість, «стадний» інстинкт, лжепатріотизм; мінімальний ступінь негативної оцінки виражають смисли з емоційним нашаруванням: співчуттям, розумінням, жалем тощо. Окремі лексико-семантичні варіанти марковані

позитивно. Мінімальний ступінь позитивної оцінки властивий смислам, які характеризують людей, що скоїли зраду неусвідомлено, обманутих іншими; середній ступінь позитивної оцінки властивий образам апостолів; високий ступінь

позитивної оцінки характеризує змовників, які постали проти царя-тирана.

Дослідження аксіологічного компоненту окремих концептів залишається перспективним в українській лінгвоконцептології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вільчинська Т. Концептуалізація сакрального в українській поетичній мові XVII-XVIII ст. : монографія. Тернопіль : Джура, 2008. 424 с.
2. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / редкол.: О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін. Т. 1 : А–Г. Київ : Наукова думка, 1982. 632 с.
3. Іваничук Р. Євангеліє від Томи : триптих повістей. Харків : Фоліо, 2011. 318 с.
4. Космеда Т. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики : формування і розвиток категорії оцінки : монографія. Львів : Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2000. 349 с.
5. Космеда Т. Концепти *дума, думка* в українському мовленні крізь призму аксіологічної прагмалінгвістики. *Вісник Львів. ун-ту. Сер. філол.* 2004. Вип. 34. Ч. I. С. 367–371.
6. Краснобаєва-Чорна Ж. Лінгвофраземна аксіологія : парадигмальнокатегорійний вимір: монографія. Вінниця, 2016. 413 с.
7. Нестерович Ю. Номінативне поле концепту «зрадник» у повісті Р. Іваничука «Євангеліє від Томи». *Українська філологія в контексті розвитку європейської наукової думки : матеріали всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю присвячені 85-річчю від дня народження професора Дмитра Бучка (10–11 листопада 2022 року)*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 87–91.
8. Приходько Г. І. Оцінний компонент у семантичній структурі слова. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні студії*. Житомир, 2009. Випуск 45. С. 44–47.
9. Сорокін С., Безручко Є. Вербалізація аксіологічного концепту *KADER (ДОЛЯ)* у турецькій мовній картині світу. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2022. Випуск 23. Том 1. С. 171–177.
10. Яремко Я. Стратифікація концепту. *Мовознавство : Науково-теор. журнал Ін-ту мовознавства ім. О.О. Потебні*. 2009. № 1. С. 60–69.

REFERENCES

1. Vilchynska T. (2008) Kontseptualizatsiia sakralnoho v ukrainiskii poetychnii movi XVII-XVIII st. : monohrafiia. [Conceptualization of the sacred in the Ukrainian poetic language of the 17th-18th centuries. : monograph]. Ternopil : Dzhura [in Ukrainian].
2. Etymologichnyi slovnyk ukrainskoi movy : u 7 t. / redkol.: O. S. Melnychuk (hol. red.) ta in. T. 1 : A–H (1982). [Etymological dictionary of the Ukrainian language: in full volume / editor: O. S. Melnychuk (chief editor) and others. T. 1: A–H]. Kyiv : Naukova dumka [in Ukrainian].
3. Ivanychuk R. (2011) Yevanheliie vid Tomy : tryptykh povistei [Ivanychuk R. The Gospel of Thomas: a triptych of stories]. Kharkiv : Folio [in Ukrainian].
4. Kosmeda T. (2000) Aksiologichni aspekty prahmalinhvistyky : formuvannia i rozvytok katehorii otsinky : monohrafiia. [Axiological aspects of pragmalinguistics: formation and development of the evaluation category: monograph]. Lviv : Vyd-vo LNU im. I. Franka. [in Ukrainian].
5. Kosmeda T. (2004) Kontsepty *duma, dumka* v ukrainskomu movlenni kriz pryzmu aksiologichnoi prahmalinhvistyky. [Concepts *thought, opinion* in Ukrainian speech through the prism of axiological pragmalinguistics] *Visnyk Lviv. un-tu. Ser. filol. – Visnyk Lviv. university Ser. philol.* 34. I. [in Ukrainian].
6. Krasnobaieva-Chorna Zh. (2016) Linhvofrazemna aksiolohiia : paradyhmalno-katehoriinyi vymir: monohrafiia [Linguophrasal axiology: paradigmatic-categorical dimension: monograph]. Vinnytsia [in Ukrainian].
7. Nesterovych Yu. (2022) Nominatyvne pole kontseptu «zradnyk» u povisti R. Ivanychuka «Yevanheliie vid Tomy» [The nominative field of the concept “traitor” in R. Ivanychuk’s story “The Gospel of Thomas”]. *Ukrainska filolohiia v konteksti rozvytku yevropeiskoi naukovoï dumky : materialy vseukrainskoi naukovoï konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu prysviachenii 85-richchiu vid dnia narodzhennia profesora Dmytra Buchka (10–11 lystopada 2022 roku) – Ukrainian philology in the context of the development of European scientific thought: materials of the All-Ukrainian scientific conference with international participation dedicated to the 85th anniversary of the birth of Professor Dmytro Buchko (November 10–11, 2022)*. Ternopil : TNPU im. V. Hnatiuka, 87–91. [in Ukrainian].
8. Prykhdok H. (2009). Otsinni komponent u semantichnii strukturi slova. [The evaluation component in the semantic structure of the word] *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu. Filolohichni studii. – Bulletin of Zhytomyr State University. Philological studies*. Zhytomyr, 45, 44–47. [in Ukrainian].
9. Sorokin S., Bezruchko Ye. (2022) Verbalizatsiia aksiologichnoho kontseptu *KADER (DOLIA)* u turetskii movnii kartyni svitu. [Verbalization of the axiological concept KADER (FATE) in the Turkish linguistic picture of the world] *Zakarpatski filolohichni studii. – Transcarpathian Philological Studies*. Uzhhorod, 23, 1, 171–177. [in Ukrainian].
10. Yaremko Ya. (2009) Stratyfikatsiia kontseptu. [Stratification of the concept] *Movoznavstvo : Naukovo-teor. zhurnal In-tu movoznavstva im. O. O. Potebni. – Linguistics: Scientific and theoretical. journal of the O. O. Potebna Institute of Linguistics*. 1, 60–69. [in Ukrainian].